

МОРАЛЬНА ЦІННІСТЬ ПРАЦІ: ФІЛОСОФСЬКОГО-КУЛЬТОРОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Актуальність: необхідність всебічного вивчення й осмислення трансформацій, що відбуваються в царині моральної оцінки праці.

Мета: дослідити моральну цінність праці.

Предмет та об'єкт дослідження. Філософія.

Дослідження. Руїнування етичних систем, що ґрунтуються на звичаях і традиціях, релігійному світогляді, криза раціональних моральних систем, закладених у «проект модерну», призводять до того, що проблема моральної цінності праці втрачає ясність і однозначність.

Дослідженість теми. Проблема визначення моральної цінності праці не нова, у тій або іншій формі вона була предметом дослідження різних мислителів протягом усієї історії людства. Певні уявлення про моральну цінність праці в житті людини й суспільства з'являються вже в античній філософії в роботах Гесіода, Платона, Аристотеля та Епіктета. У період середньовіччя питання, пов'язані з моральною оцінкою праці, піднімаються в роботах теологів того часу Августина Блаженного, Фоми Аквінського й інших богословів. Моральна оцінка праці широко представлена в протестантизмі (М. Лютер, Ж. Кальвін), а також в економічній науці (В. Петі, А. Тюрго, А. Сміт, Д. Рікардо та ін.). Процеси трансформації моральної цінності праці розглядаються в роботах Р. Дарендорфа, А. Горца, Д. Бела, А. Турена, О. Тофлера, З. Баумана, У. Бека, П. Козловські, Дж. Ріфкіна, П. Дракера, Дж. Гелбрейта, Р. Інглегарта, Ф. Фукуяма й ін.

Праця виступає невід'ємною рисою особистості – запорукою подальшого розвитку і прогресу в цілому. Відношення до праці в античному суспільстві мало свої особливі інтерпретації у роботах давньогрецьких і давньоримських філософів Гесіода, Аристотеля та Епіктета. Моральна цінність праці в цю епоху залежала насамперед від інтерпретації самої праці, що характеризує будь-яке діяння, при цьому моральна цінність праці визначалася досить високо – праця розглядалася, як онтологічна умова життя людини, умова її існування; друге визначення праці стосується сфери виробництва, яку класики античної філософії трактують широко, не обмежуючись лише виробництвом матеріальних благ, а включають у неї й виробництво досконалої людини (праця по створенню душі), що обумовлено самим розумінням людини – суперечливою єдністю божественного й тілесного (матеріального) начал, яким відповідає споглядальна діяльність душі й матеріальна діяльність – господарська праця. Вона оцінювалася негативно з моральної точки зору завдяки уявленню про те, що заняття таким видом діяльності передбачало рабство або переслідування мети задовольнити свої тілесні потреби, тому не є гідним вільної людини, проте, за нею визнається корисність та необхідність [1, с. 56-61].

Моральна цінність праці у середньовічному суспільстві формувалася переважно церквою. У цей період набуває актуальності уявлення про працю як необхідне заняття людини в земному житті, у якому розкривається діяльна природа людини. Зразком праці стає чернеча праця, метою якої є найкраща відповідність поведінки монаха споглядальним ідеалам. Працю називають «богоугодною справою», тому що першим працівником був сам творець світу: працюючи, людина не тільки спокутує гріх, але й прославляє творця, а отже, трудова діяльність так само священна, як і споглядальна [1, с. 126-129].

В антропоцентричній культурі Відродження праця розуміється як природна потреба людини, праця у всіх своїх проявах одержує позитивну суспільну оцінку й визнання як основний чинник досягнення людиною гідного життя [7, с. 218-219].

Після реабілітації моральної цінності праці в епоху Відродження й освячення праці протестантською етикою в період Реформації, а також широкого поширення протестантизму серед підприємців, праця й виробнича діяльність остаточно утверджуються як пріоритетні в ціннісній системі західного суспільства, що вступило на шлях розвитку капіталістичних відносин. Це знаходить своє відображення й у тому, що практична користь, ефективність і продуктивність стають найважливішими критеріями людської життєдіяльності. Цінність праці в індустріальному суспільстві першої половини ХХ століття все ще визначається практичною користю, ефективністю праці, метою максимізації прибутку, але при цьому ключовою відмінністю індустріальної культури праці від протестантського ставлення до праці є орієнтація основної маси населення на споживання матеріальних благ, за допомогою якого відбувається самоствердження людини.

У постіндустріальному суспільстві праця стає більш кваліфікованою, індивідуалізованою, підвищується творча складова, у той же час спостерігається регламентованість, автоматизація й фрагментація трудового процесу [2, с.37-40]. Поява нових форм організації праці (креативні корпорації, дистанційна робота), розповсюдження нестандартних (гнучких і змінюваних) форм зайнятості – неповний робочий день, тимчасова робота, робота «без робочого місця», робота за сумісництвом, самозайнятість, – стимулюють самостійність, відповідальність працівника, підвищення його зацікавленості в кінцевому результаті, сприяють творчій, інноваційній діяльності, що стає передумовою ставлення до праці як засобу самореалізації та творчості [1, с.134]. Як наслідок, зникають межі між працею й непрацею, працею й споживанням, інтелектуально-творча праця постіндустріальної епохи наближується до дозвілля і розваги [5, с.191], що є проявом людських талантів, і є проявом людини у своїй праці (праця як екзистенціальна самореалізація).

Показано, що в умовах становлення інформаційного суспільства найбільший вплив на уявлення про працю та її моральну цінність здійснюють такі особливості інформаційної економіки, як гнучкість трудового процесу, розмаїтість схем зайнятості й умов роботи, індивідуалізація трудових відносин. Підвищення самостійності працівника, індивідуальний характер праці (в основному інтелектуальної), збільшення інноваційної (творчої) складової праці сприяють прийняттю праці як джерела самореалізації й саморозвитку, підвищуючи її моральну цінність. Відповідно, високу моральну оцінку в суспільстві здобуває висококваліфікована інтелектуальна творча праця, що асоціюється в інформаційному суспільстві із працею як такою. При цьому моральна цінність праці все більшою мірою залежить від суб'єктивного сприйняття людиною умов самої праці, ступеня задоволення від трудового процесу і його результатів.

Отже, праця є основним феноменом життя людини і суспільства. В сучасних умовах здобувають особливу роль різноманітні форми діяльності, що опосередковані відносинами праці. В сучасному інформаційному суспільстві праця не зводиться до такого розуміння як тільки продуктивної діяльності. Вона стає способом творчої самореалізації.

Список використаних джерел

1. Бодійяр Ж. Фатальні стратегії/Жан Бодійяр/[пер. з фр. Л. Кононовича]. - Львів: Кальварія, 2017. - 192с.
2. Гончарук Т.В. Проблеми людини та української духовності у філософії О.Кульчинського/Т.В.Гончарук //Вісник Житомирського державного університету Імени Івана Франка. - 2015. - Вип. 20. - С.21-24.
3. Гончарук Т. Персоналістська філософія та її різновиди/Т.Гончарук//Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В.І.Гнатюка. Сер. Філософія. - 2015. - № 13. - С.26-30.
4. Гончарук, Т. Філософія цивілізації та дух постмодерну [Електронний ресурс] / Тетяна Гончарук // Мандрівець. - 2018. - № 4. - С. 37-40.
5. Гьосле В. Практична філософія в сучасному світі. - Київ: Лівра, 2003. - 248с.
6. Костель М. Информационная поха: жономика, общество и культура, - М., 2014. - С. 29
7. Фромм Е. Мати чи бути?: пер. з англ./Еріх Формм. - К.: Укр. письменник, 2010. - 222с.
8. Хаєт Г. Л., Сьсков О. Л. та ін. Корпоративна культура: Навч. Посіб./За заг. ред. Г. Л. Хаєта - Київ: Центр навчальної літератури. - 2013. - 403с.
9. Чернобаева Т. Г. «Принудительный» труд в современном обществе потребления / Т. Г. Чернобаева // 10-й ювілейний міжнародний молодіжний форум «Радіоелектроніка й молодь у ХХІ ст.»: 3б. матеріалів. – Харків, 2006. – С. 686.
10. Ярошовець В. І., Бичко І. В., Бугров В. А. та ін. Історія філософії: Підручник/за ред. Ярошовця В. І. - Київ.: Вид. ПАРАПАН, 2012. - 774с.